

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj:</p> <p>Egész évre ... 4 frt.</p> <p>Félévre ... 2 "</p> <p>Negyedévre ... 1 "</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Köz művelő- dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.</p>
--	---	---

Isten tulajdonságai és az ember.

— Vallás-bölcselemi elmefuttatás. —

Összehasonlítva a nagy természet lényeit egymással, azt tapasztalandjuk, hogy a lények különböző természeti sajátságaik szerint igen különböznek egymástól. E különbséget árulják el az ég csillagzatai ép úgy, mint a növény-, ásvány- és állatország világa. De mégis egyben mindnyájan megegyeznek; s ez azon titokzatos természeti törvény, mely szerint millió évek óta elragadó harmóniában végzik pályafutásaikat az ég fénylő testjei: tenyészeletet fejtenek ki az állatok és növények s ezerféle vegyi hatások és átalakulások folytán fentartja magát az ásványvilág.

Ha a természetben ezen teremtő, fentartó és kormányzó erő megszünnék; ha összeomlanék azon titokzatos gépezet, melynek felfoghatlan machinációi folytán a lények létre jönnek; több-kevesebb ideig existálva — eltűnnek, hogy ismét újabb életre keljenek: akkora természetben valóságos bábeli zavar tünne fel fejét s lenne a világ ismét az, mi vala kezdetben: — zűrzavar, chaosz, melyhez ismét egy mindenható kéz kellene, hogy hatalma alatt a lények újabb szép sorozata teremjék elő. —

Azonban a teremtő Istennek bölcs végzése szerint a természet törvényei változhatlanok; e törvények nyilvánulatai mindig nagyszerűek és bámulatra ragadók úgy, hogy lehetetlen bennök ne csodálnunk az isteni kéz folyton elragadó alkotmányait s különösen azon mély bölcsességet, mely mindeneket oly szépen rendezett el.

De ha el is ragad bennünket milliárd csillagzatainak varázsával egy szép nyári éj; ha bámuljuk is azon érlelő és élesztő erőt, melyet a nap sugarai szétömlésztének; ha megkönnyebbülve s mintegy felüdülve lélezkiz kebelünk a völgy virágos bársonyának látára; ha az ég dalosainak énekére magas ódai len-

dületre emelkedik lelkünk —; szóval, ha azon sok szépség, rend és harmónia, mely a természet alakjairól eléük tárul s létezésében elragad, működésében bámulatra kelte egész csodálatba ejtik szívünket és elménket; de mégis kiválóan az ember, az kiben Isten működő szelleme legszembeötlőbben tündöklök s leginkább hordozza magán a természet minden elbájoló szépségét.

Mert egyedül az ember az, ki, mint Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény: e hasonlatosságát és így magasabb hivatását is leginkább kiünteti az által, hogy észszel és szabad akarattal bírván, Istenének tulajdonságait leginkább megközelíti, vagy legalább megközelíteni tudja, ha megvan benne a készség és erős akarat.

S vajjon melyek azon isteni tulajdonságok, melyek követésére hivatva van minden ember, s melyeket közelíteni tud is, ha akar, mert hisz lelkünk isteni lehet? Ezek: Isten mindenhatósága, minden tudása, mindenütt jelenléte, irgalmassága, jósága, hívsége és igazságossága.

Nem állítva, — mert véges lények vagyunk, hogy eme tulajdonságok teljes mértékben lelkünknek is az Istenséghez hasonlóan kifejlett és tökéletesült tulajdonságai lennének: de az azok utáni vágy, rokon-érzúletek, képességek meg vannak kebleinkben is, s így igazolva van rólunk, hogy Isten templomai vagyunk s a Szentlélek lakozik bennünk; igazolva van, hogy lelkünk Isten lehetét képezve; az ő hasonlatosságára lett teremtve. Mert:

I. Előszöris az Isten mindenható, mindentudó, mindenütt jelenlevő. S ki tagadná, hogy az ember e tulajdonságok felé keblében élő vágyainál fogva vagy ösztön, — vagy pedig észszerűleg ne törekednék?

Már a kis gyermek, mielőtt észszerűleg gondolkodni tudna, beavatkozik a nagyok társasága és tár-

salgásába; azokat ezerféle kérdésekkel ostromolja, mindent tudni kíván. Utánozza a nagyok cselekedeteit s bár utánozásával inkább ront, rombolásában is lelkének szunyadozó tevőképessége nyilvánul. Midőn meglátja a színes pillangót vagy meg a vig éneklések közt a fák lombjai között repdeső madarat: vágy ébred fel lelkében szárnyakon járni s felkeresni azon tündér országot, melynek régióit a dajka altató meseje tárja fel előtte. És a midőn szunyadozó lelke erői kifejtettek; midőn az ösztönt és az önkénytelenséget ész váltotta fel; midőn a gyermekekből ifjú vagy munkaképes férfi lett: akkor neki nem elegendő az ismeret, mit egy szép kép látása nyújt; nem elegendő a gyönyör, mit egy szépzene hallása után élvez; nem elégti ki csupán azon illatár, mit a virág himporai szagérzékére szórnak stb: hanem már akkor mélyebben kezd eszmélni, ítélni, okoskodni, tanulni. Szeretné bebarangolni az anyag és szellemvilág minden rejtekét; szeretne mindent megtenni, tudni, mindenütt jelenlenni.

E vágyaink s ezekből folyó törekvések azok, melyek az ön — egy, mint általános működésre annyira befolyásosok; ezek azon mozgató erők, melyek a föld hátát szükkörnek tárják fel előttünk.

A nap, hogy oly éltető meleget sugároz szét, nem ismeri okát és önbecsét; az ábrándos hold nem tudja, hogy a föld vándorain kívül, kiknek utjait világitja, még költők lantjaira is kerül; a rózsza öntudatlan szépsége és illata felől; az erdők tölgyei nem bírnak fogalmával sudaraikban rejlő óriás erejöknek; az arany nem saját kinesszomjának ragyog oly szépen; az oroszlán nem tudja, hogy az állatok országának királya lenne: egyedül az ember azon lény, ki saját szükkörű énjén felülemelkedni tud, mert észszel bír. E képessége felemeli őt a csillagok honába, kiméri azok távolságát, megméri pályafutásuk utjait s névvel kereszteli el az Istenség fénylő alkotmányait; majd pedig lelke röpke szárnyain bekalandozza a föld hátát: gyönyörködve telik el a szíve a völgyek kellemes virányán; mélabusan hallgatja az erdők lombjainak titkosan sohajtozó suhogását s tekintetével belemélyed a tenger sima tükrébe, melyben oly fenségesen mosakodik az azúros ég. Itt sem áll meg. Kivánsi szellemével behatol a föld gyomrába; kutatja ennek mélységes titkait, kinezeit, vagy leereszkedik a tenger mélyére, felhossa annak gyöngyeit s tanulmányozza szörnyeit!

Lehetetlen mindezek után eszembe nem jutni, hogy mindezt előidézi az emberben szikrája, lehelete azon Istenségnek, Kiról mondja az Irás: ha az égben keresünk téged, ott találunk; ha a föld mélyébe rej-

tezzünk, ott fellelünk; ha a zivatatok közt evezünk, ott is fellelünk téged édes Istentünk!

Nem az Istenség képeinek fénynyomatai mindezek az emberben? Nem arról tanuskodnak-e, hogy az Istenség szellemmüködi bennünk, midőn oly esodaszerű cselekedetek végrehajtására képes az ember?

Az erdők ős fái millió zivatarral daczoltak. Mel-léjük áll az Isten kis teremtménye az ember; ledönti a büszke tölgyet. Az égbe emelkedő sziklák ormaira hány villám menyköve csaphatott le? s állanak rendületlenül! De aknát vaj alájuk az emberi ész: s mint pelyhek röpdösnek levegőbe a durva sziklatömbök. Az oroszlánnak egyetlen ordítása rémületbe ejti a puszták vadait: de az ember felkeresi őt s fegyverével maga elé teríti a büszke királyt. Sőt a természeti erők kitanult felhasználásával felkeresi azon helyeket is s értekezik lakóival, kikről előbb csak a mesék vagy regék beszélének s a népek régi mithusi ködhomályából historiát varázsol elé!!

Nem az isteni mindenhatóság, tudás, jelenlét stb. — felé törekvések s képességek-e ezek az emberben? Nem nyilvánulatai ezek az isteni léleknek, melyet az alkotó a teremtés pillanatában lehele az emberbe? Igen; az ember az, kit már e törekvései alapján is méltán nevezhetünk lakóhelyének azon Istenségnek, kinek tulajdonságai ily szembeötlők az emberi lélek működéseinek külső nyilvánulataiban!

(Folyt. köv.)

Aszeszes italokkal való visszaélésnek befolyása a büntettek szaparodó számára.

A szeszitalokkal való visszaélés és az emberiség, illetőleg a magyar társadalom életében előforduló büntettek — kevés kivétellel — oly oksági összefüggésben állanak egymással, mint az ok és okozat.

De áll ezen összefüggés mindazon népek és nemzetek-re nézve is, melyeknek magán és társadalmi életébe a szeszitalok élvezete beempejztetett.

A ki tagadni merné, hogy a szeszitalokkal való visszaélés elrettető mérvben növeli a büntettek számát, az nem ismeri az emberiség életét. — E befolyás művelt és kevésbé művelt nemzeteknél, oly nyilvánvaló és szomorú tény, hogy azt kétségbevonni nem lehet.

Mint a levegő és táplálkozás, úgy függnek össze a mai nemzedék cselekményei a szeszitalokkal. Csak az a fájdalom, hogy a szeszitalok olyanoknak bizonyultak a mai emberiség életére, és szenvedélyeinek élesztésére, mint a milyen az olaj a tüzre nézve.

A szeszitalokkal való visszaélés befolyását a fentebbiekben látnak az ember összes fizikai, erkölcsi, és szellemi, sőt egész jelen és jövő életére nézve. Látnak, hogy főleg a bűncselekmények elkövetésénél a szeszitalok napjainkban

legtöbbnyire, mint közeli vagy távoli ok és eszközök szerepelnek.

Itt néhány statisztikai adattal annak kimutatására szorítkozunk, hogy a visszaélés átlag mily arány és százaléklaban foly be az összes büncselekményeknél azok számának szaporítására.

„A csik-szeredai kir. törvényszék börtönében 58 egyén közül 50 párviadal, vagyis népies nyelven szólva verekedés miatt van elzárva, kiket a bor és pálinka hajtott megérdemlett hajlékukba“ írja a Szécl-elyföld 1884. évi 43 sz. „Korunk betegsége“ című cikkében.

Itt a szeszital 100 közül 95 eseténél szerepel, vagyis 95%-nál folya be a büntetlekre.

Csikvármegyében 1885-ben a központi közigazgatási iktató szerint kihágási iktatóra adatott (első félévben 141, másodikban 165,) összesen 306 ügydarab, melyekben 85%-nál szintén a szeszitalok szerepe konstatálható. — 1886. jún. 25—26-iki törv. hat. közgyűl. jel.)

Háromszék megyében, midőn a közbiztonsági állapot javultnak jelentetik több havi forgalomból a havi forgalom átlag így állapítható meg: vizsgálati fogoly: 10, elítelt: 20, a fogházban megfordult: 40 egyén, bünvádi feljelentés: 50, ebből gyilkosság: 1 2. A szeszitalok közvetve, vagy közvetlenül befolyanak 90%-nál.

Egyik erdélyi községben, mely 1100 lélekkel bír, — a bejelentett és be nem jelentett nagyobb és kisebb büntényeket, utcai botránjakat, becsület, közrend, közkerükösi érzület elleni vétségeket, kihágásokat pár évi gondos megfigyelés tárgyává téve kitűnik, hogy a szesz italok rovására naponként 2 eset esik a napi 2—3 átlagos forgalomból.

Magyarország felsőbb megyéiben, továbbá Bihar-, Hajdu-, Hunyad-, Háromszék-, Kisküküllő-, Szebenmegyében, hol egy főre évi 5 liter bor és 40 liter pálinka fogyasztás esik, — ezen átlagos mennyiség néha megsokszorozódván, — a büntetteknek 90—93%-nál nyilvánul.

Továbbá: Szilágy-, Kolozs-, Máramaros-, Temes-, Pozsony-, Nyitra stb. megyékben, — hol a szeszitalok és hiányos táplálkozás okozott testi szervezeti fejlettségi hiánya miatt a fiataloknak fele se, — vagy alig $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ része válik be katonának: — a szeszitalok befolyása a büntettek számára igen magas %-ot mutat.

Vagyis a hol és minél nagyobb a szeszfogyasztás, ott és annál nagyobb a szegénység, hiányos táplálkozás és testi fejletlenség és viszont.

A hol pedig ezek karöltve jelentkeznek, ott a szeszitalok a büntettekre igen magas %-ban folynak be.

Ezen adatok megbízhatóbb összeállításra végett több jelles tekintély nyilatkozatát kértem ki, kiknek hivatali foglalkozásukból merített adatait egyikök következő nyilatkozatában foglalhatom össze: „A szeszitaloknak, s különösen a pálinkának a büntettek szaporító befolyásával már én is nem egyszer foglalkoztam elmémben, azonban én e tekintetben adatokat nem gyűjtöttem s a hivatalból gyűjtött statisztikai adatok gyűjtésénél sines erről gondoskodva s illetve nincs ennek bár csak egy rovat is rendelve; — de csaknem kézzel foghatóan jelentkezik az a büntetendő események létesülésénél. — De utána nézván és figyelmesebb megvizsgálás tárgyává tévén az ügyet, — mondhatom, hogy a büntetendő eseményeknek legfennebb 20%-át lehet olyan-

nak tekinteni, melynek létesülésénél a szeszital, a pálinka nem szerepel, tehát 80%-nál igen is szerepel.“ — Azután pedig így folytatja: „tapasztalásból határozottan merem állítani azt is, hogy 30%-a a büntetendő eseményeknek szeszital, pálinka nélkül nem is létesülne: 50%-nál pedig a 80%-ból a szeszital, pálinka a már ezéba vett, jőzán észszel elhatározott eseményeknek kivételénél, mint erősítő batorító szer használtatik, részint a tettes által saját indulg-eziájából, részint pedig mások által, kiknek a büntetendő események elkövetése érdekében áll, vagy abból hasznot akarnak — ohajtanak, huznak, avagy azoknál közreműködnek.“

Ezeket valóban igazolva találjuk a Keleti Károly által jelzett 6 tót többségű, de különösen a 11 oláh többségű megyékben, hol a fejenkénti évi átlag pálinka fogyasztás 26.48 litert tesz.

Azután így folytatja: „Az is állíthatom tapasztalásból, hogy a szeszital, pálinkának befolyása annál nagyobb, minél miveletlenebb a nép. Miveletlen népnél, mint például az oláh legnagyobb része, a legvérengzőbb büntettek elkövetését létesíti a szeszital, a pálinka. S ennek oka nagyjában abban található, hogy ily elmaradt, miveletlen nép jőzán korában félnék és vallásos érzülettel áthatott, tehát a pálinka adja meg a bátorságot, s némítja el a vallásos érzületet és teszi képessé az illetőt a büntetendő események elkövetésére.“

Ugy van. Ezen szavak igazán tapasztalati életből vannak véve. Mert tagadhatlan, hogy a szesz italokkal való visszaélés elterjedtsége s a visszaélés befolyása a büntettek szaporodó számára, — az egyes községek, vidékek, népfajok és nemzetek kulturális fejlettségi fokozata, vallás-erkölcsi érzületének megizmosodottsági mérve szerint magasabb vagy alacsonyabb %-ot tüntet fel.

Itt beszéljen ismét tovább az élet.

Ki nem ismeri „a községi, üzleti és társadalmi életre nézve egyaránt óriási veszedelemmel és kárraljáró szabadköltözökös elhajultságának“ százezrekre menő szerencsétlen áldozatait? Ezek a mi munkás népünk leghatalmasabb osztályát, s a nemzeti erőt képeznek, s ime a civilizált világ közepén, mint nomádok az állandó házi tűzhelyet, családi és társadalmi életet nélkülözök.

Ki nem ismeri ama számban folyton növekedő szerencsétleneket, kik a mai filantropok szive és a mai vérszopó uzsora gazdálkodási rendszer által „esavargásra és örökös hullámszóra“ — levén kárhóztatva „testileg, lelkileg és erkölcsileg“ rohamosan satnyulnak el, züllödnek szét? Ezek, kik a legkínosabb nyomor és ijesztő bünök mélységében fetrengnek. Ezek, kik a messziről buzhódt pálinka kigőzögéstől megromlott légkörben nyugók át számandó életüket.

Igen. Ezek, kiket a modern világáramlat alaktalan tömeggé gyurt össze s a kapitálizmus szolgálatára örökös hullámszásban tart. Oh! ki tudná ezen modern rabszolgaságba üzötték életében a szeszitalok rettentő szerepét számon venni?

Ezen általános jellegű hivatkozás azonban nem csupán a magyar korona népeit érintvén, a mondottak igazolására bő anyagot nyújtanak azon rengeteg számu ki — bevándorlók, kik örök hullámszásban vannak Moldva-Oláhsország, Bukovina Kelet, Nyugat, Amerika, s más világrészek és államok között. Fentebb láttuk a külsőzágokkal történt összehasonlításokat.

Vannak nálunk megyék, melyekben a szeszfogyasztás nagyobb és a szesz italokkal való visszaélés befolyása a büntetettéknél 90%-kal fordul elé.

Vannak ismét, melyekben a szeszfogyasztás kisebb és a visszaélés befolyása a büntettek 70—75%-nál szerepel.

Vannak szintén megyék, melyekben 1—5 évi átlag szerint, valamint a szeszfogyasztás, úgy a szeszitalok befolyása alatt létesült büntetendő cselekmények százaléka is 65—95% között ingadoz. Azonban átlag bizton meglehet állapítani, hogy a büntetendő cselekmények 80%-nál a szeszitalok befolyása közvetve vagy közvetlenül, szerepel.

Hogy a 80% megállapításánál valóban az átlagos közép ut van követve, könnyen begyőzhetőünk, ha megtekintjük az egyes bünesemények tanuzási eljárását. Száz esetenél átlag 2—400 tanu fordul meg, és alig van egyetlen eset, melyben a szeszital ne szerepelne. A tény igazságának kiderítése vagy elpalástolása függ ma a pálinkától. Az igaz tanu is pálinkával bátorítja fel az igazság kimondására, a hamisat is azzal fogadják fel a gonosz vallomásra.

Igazán csak Isten tudja, hány hamis tanu vallomást, hány hamis esküt hoz létre a minden gonoszságra ingerlő szesz ital, pálinka csak a bűn események vizsgálásánál!

Hány büneseményt szül a szesz, melyeknek igazságos büntetése — a földi igazságszolgáltatást kikerülve — Istenre vár, ki a szívek és vesék rejtékén át lát?

Ki tudná megmondani pl., hogy a hiányos vagy bünrészes ellenörködés miatt csak a hamis mértékkel való mérés hány százalékkal szaporítja a büntettek számát?

Azt mondják, hogy csak a koresmárosoknak 90%-át kellene a szeszitalok mérésénél való visszaélés miatt elzárni.

No és aztán valóban legio azoknak száma, kik gyáva kislelkűségükben a szeszitalok által izgatott duló szenvedély rettentő hatalmának nyomása alatt a divatossá lett öngyilkosság kétségbeejtő bűnös halálában keresnek az élet nebéz gondjai elől menekvést.

Mily nagy lehet nálunk az öngyilkos bünesemények száma, elképezhetjük, ha utáfgondolunk, hogy nincs egyetlen nap, melyen a hírlapok újabb és újabb esetek egész névlajstromát ne hoznák.

Angliában az öngyilkosságok 30%-át: Oroszországban ugyan az öngyilkosságok 40%-át a pálinka és részegeskedés hozza létre.

Dániában a házassági elválások 25%-át okozzák.

Nálunk is bizonyára az öngyilkosságok 40—45%-kánál a szeszitalok befolyásolják magukat.

Belgiumban szintén statisztikai adatokkal igazoltattott, hogy a büntetendő eseményeknek háromnegyede a pálinka-ivásra vihető vissza. Vagyis Belgiumban a pálinka a büntettek 75%-át létesíti. Ehez azonban a bor befolyása nincsen felvéve. —

Svájcban Dr. Fetscherinek a sz-urbáni tébolyház igazgatójának jelentése szerint 7362 örült között 923, a kantonális fegyházakban 2173 férfi közül 43 százalék, 387 asszony közül 23 százalék; a fiatal bűnösök számára berendezett nyolcz javító intézetben a fiúk: 50, a leányok: 45 százaléka az iszákosság áldozata lett és olyan szülőkötől származott, kiknek egyike vagy másika iszákos volt.

És még hozhatnánk fel az elmondottakhoz hasonló adatokat. De úgy hisszük ennyi bőven elégséges annak igazo-

lására, hogy a szeszitalok az emberiség, a nagy és kis társadalom, az egyes népek és nemzetek s így a magyar társadalom és nemzet erkölcsi világában és üdv-gazdászatában is mily rettentően elszomorító szerepet játszanak.

Valóban a hívő lélek e rettentő kép előtt a bünt büntetlenül el nem tűrő örök Igazság tudatában egyedül csupán Isten végtelen igralmánál talál menedéket és vigasztalást. Sok veszedelem környezi az emberi életet, de oly nagy veszedelem alig, mint a szesz veszedelme. És pedig azért, mert ez nemcsak a test, hanem rendesen a lélek halálát is okozza. — Igen, mert itt el kell mondanunk, hogy „mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja.“

De hogy a bünesetek évi átlagos számáról is kis felvilágosítást adjunk idejegyezzük az osztrák és magyar hivatalos statisztika adatainak Magyarországra vonatkozó alábbi tétéleit.

Hazánkban ugyanis: 1881-ben büntetőjogilag elítéltek 71,160 személyt (ezek közt zsidó 2995); 1882-ben 75,485-öt (zsidó 3078); 1883-ban elítéltek 69,206 személyt (zsidó 3093); 1884-ben 77,170-et (ezek közt zsidó 3398); 1886-ban az elítéltek száma 79,214 (a zsidóké 3623). — Ezen adatok a zsidók és többi vallásbeliek közötti arány számfeltüntetése végett vannak egymással szembe állítva, de a büntetőjogilag Magyarországon a felhozott évek alatt elítéltek számát is teljes megvilágításban adják, mely adatokat itt a szeszitaloknak a büntettek szaporodó számára való befolyásáról lévén szó, nem fölösleges magunknak megjegyezni.

Betegem.

Zug a vihar fejem felett,
Zug a vihar, zugnak szelek . . .
A vad hullám vad kaczeján
— Halálhangot hallok talán. .!

Zug a vihar, ordít nagyon,
Vadul löki kis csolnakom;
Vitorláját tépik szelek,
Csak árbocza, ez — nem remeg!

Halálangyal szállt rá pedig,
Szemeiben vad fény rejlik . . .
Ronggygá tépott kis vitorlán
Alig lebeg egy-két foszlány.

Szeme, keze élő gyilok:
De árboczom meg nem inog!
Megölelem árboczomat:
— Vele éltem, vele — haljak!

Ha széttépték, árboczomon
A vitorlát újból fonom:
A reményből egy szál elég,
S letiporom a sors szelét. . .!

De árbczom merően áll,
Nem győzi le vihar, -- halál;
Nincsen erő! Nem, nem lehet,
Mi legyőzné a hitemet!

BÁBA PÁL.

Hatházi Zsigmond.

— Életkép halotti prédikációban. —

Hatházi Zsigmond nem tartozott a világhírt emberek közé, hanem azért a parányi körben, hol élt, neve még maig is emlékeztetben van. Nem ősi nemes családból, hanem eszmadia szülöktől származott, születési helye sem valami régi, hanem éppen az Újváros volt. Ott született, ott nevelkedett, onnan járt írni-olvasni tanulni; más tudományokért egyetlenegy házjára sem hullott el, nem is ösztült meg, ott tanult ő becsületet, hazafiasságot, eszmadiamesterséget, egyszóval: tisztességes életmódot, emberséget. Ott alapított családot, ott élt boldog családi életet tizenegy esztendőn át; ott munkálkodott, ott rontott reá váratlanul a kiméletlen halál is.

Élete nem volt fényes, a mint mestersége sem. Halála szelid, csöndes, temetése egyszerű volt, a mennyiben az Újvárosban ilyet rendezni lehetséges. Oka ennek az volt, mert temetésére vonatkozólag életében semmi intézkedést nem tett. Ezért aztán nem is fordították a földben arczal lefelé, hanem csak szokás szerint, mert úgy illik, hogy a keresztnyek még a sirban is az ég felé nézzenek.

Intézkedése eltemetetését illetőleg csak arra terjedhetett volna ki, hogy őt temetetlen ne hagyják. Erre azonban nem volt szükség, mert, ha pogány volt volna is, a tisztességes temetést tőle megtagadni úgy sem állott volna senkinek jogában. Ő nem volt sem nyilvános, sem titkos ellenség. Nem volt sem haza- sem fölségárló, sem zsarnok, sem szentségtörő, sem adós, sem gonosztevő, a kinek bitófán kellett volna végeznie gonosz életét. Minthogy nem volt, atyai örökségét sem pazarolta el. Ennélfogva mint pogány is számíthatott volna a tisztességes eltemetésre, mennyivel inkább, mint igaz hitű kálvinista eszmadiamester!

Ámbár a boldogult Hatházi Zsigmond életében nem rendelkezte s nem is hagyott egy fillérenyi pénzt sem rá, még is az ő mélyen gyászoló özvegye a eszmadia-társaság épülésére a tiszteletes urral mondatott egy sziveszerinti halotti prédikációt, mely 27 év múlva is sok embernek emlékeztetésében, nekem pedig írásban van meg, s melyet én Hatházi Zsigmond további ismertetése czéljából sietek a következőkben mutalni be:

M. Vásárhely, 4. márcs. 1862.

„Keresztény*) halandó társain!

„Legyetek még kevés türelemmel, míg a néhai kereszt. atyánkfia emlékeztetere és a ti tanúságtokra néhány szót szenteltek. Csak néhányat, mert ily alkalmatlan időben hosszasan beszélni czéltalan, hallgatni unalmas volna. — Csak keveset, mert én ötet, kit tegnapelőtt Urvacsorával éltettem, életében nem ismertem, halálában is róla majd semmi tudósítást nem vettem.

„Ti, szomorú tisztelt hallgatók, ismertétek őt bővebben; azért azt, a mit én nem tudok, pótoljátok ki. — Csak ke-

veset, mert Isten előtt szólok, ki őt nálunknál is jobban ismerte, Istennek pedig nem kell sok beszéd, mint a pogányok tartották, hogy ha kevés beszéddel járulnak, meg se hallgattatnak.

„Elragadá őt is ez a tél, mely oly sokakat elragadott, az a kemény és hosszas tél, melyhez hasonlót a mostani nemzedék nem ért soha. Véletlen ragadá el, mert holnapután egy hete lesz, még piaczi vásárban volt, de semmi vásári haszna szükségei s inségei enyhítésére nem lévén, onnan szomorodva tért vissza és kétes állapotjani bus eleséggedéssel ágyba dőlt, honnan többé fel sem költ.

„Már most menyei vásárban: a lelkek sokadalmában vagon, ott talán több beese, jobb kelete lesz lelke áruinak, ha itt e földön életében Istenőt reá bizott talentumával jól kereskedett. Itt csak kevesen lehetett hív, ott, ha itt hív volt, többre bizatand. Ránézve valóban beteljesedett Jézus szava: „Nem tudjátok sem a napját, sem az óráját, hogy mikor jön el a halál.“ Eljön az, mint a lopó (tolvaj) éjjel. A halál rejtettebb és ravaszabb a lopónál (tolvajnál) is, mert ettől, ha tudnátok melyik órában jön el, még csak óvakodnátok, de a haláltól, mikor annak órája eljön, még a halál ellensége, az orvos sem szabadit és nem szabadul. Nincs a halál ellen fű, sem orvosság a kertben. Azt, a ki egészségben kel fel reggel, halva kísérik holnap sereggel.

„Ti is szomorú hallgatók, kik jelen vagytok, mindnyájan a halál kijelöltjei vagytok, — az a ti homlokotok — és arczotokra a maga stempelét felnyomta. Kimondotta reátok is a természet a halál sententiáját, holnap talán, de holnapután kihozza rátok is a halál az executiót, s mindeneteket, a mi földi, elveszi, vagy rólatok lehuzza, csak hitvány rongyba burkolva ereszt el. —

„Ezen mi néhai ker. társunk nevére nézve Hatházi Zsigmond volt. Ugy látszik, a sors, mely vak, amellet mégis élezes és igazságtalan, még nevében is gunyolódott és keserű ironiát tűzött vele, mert nekie e földön nemhogy hat, de még csak egy háza sem, sőt ő maga szoros jelentésben, még egyházi sem, hanem mesterségére nézve eszmadia volt. — Ez a mesterség inkább anyagi, nem annyiban nemes, jeles és nevezetes, mint fontos, hasznos és szükséges mesterség, mely a lábakat, ezeket az egész test terhét hordó oszlopokat fedi, védi és óvja, s amalfogva az egész testet is oltalmazza ártalmas hideg, hűlés, betegség, sőt halál ellen. — De voltak eszmadiaiak, kik társaságuk díszé — s becsületére, alakilag, gondolatok — és eszmékből is készítettek műveket, különösen említették a Filozofia historiájában két filozofus eszmadia, egyik Socrates tanítványa: Simó, kinek ő dolgozó mihelyébe, vagy boltjába sokszor eljárogatott, s vele mulatva beszélgetett, s ki két jeles filozofiai párbeszédet vagy dialogust is készített: a másik egy a középidőben élt Böhm Jakab, kinek jeles mondatai ma is megvannak, sőt több nyelvekre is lefordítottak — Szép emlékek! Azok voltak a eszmadiaiak lángjai, a társaság ékei s emlékei. Azonban nem tagadhatni mégis, hogy több politikusok voltak s vannak ma is közöttök, mint filozofusok, ámbár gyakorlati tekintetben minden, magát s maga dolgait jól és okosan rendező eszmadia practicus filozofusnak neveztethekik, kivált, ha erkölcsiképpen jó ember is.

„A mi néhai, velünk együtt szegény embertársunk, eszmadia Hatházi Zsigmond, ámbár sem politikus, sem fi-

*) Így van írva

Iosotus esizmadia nem, de, mint mondják, becsületes, jámbor ember és ez tőle elég — volt. Szegény volt ugyan, de jobb az Istenfélő szegény az istentelen gazdagnál. 45 esztendőskorában mult ki, az élet rendes közepén csak alig tul miszerint még élhetett volna, de ki mondhatná mégis, hogy nem eleget élt, ha erélyesen és kegyesen élt, mert azon 45 évében 16.425-ször látta feljönni és lemenni a napot és 394.200-szor ártott neki az óra. Sok idő ez egymásután: — nincs mit panaszkodjunk mi is tehát az élet rövidségéről, csak igyekezzünk azt jól és bőlesen használni. Ha minden nap az ember csak egy jót tesz is, hiszem, 16.425 jótettel lehet üdvözülni. (Hát a bűnös cselekedetek minden bánat nélkül füstbe mennek? — Közö.)

„Az Újvárosból idehozott a régi városba, melynél régiebb egy sines a világon, ez a halottak városa: minden mi eleink s maga Adám és Éva is ennek lettek polgárai. Nincs is ezek közt semmi vesződés, sem szegénység, hogy valami nélkül, mint az életben, szükölködnének. Nincs ott zsarnok, nincs. Itt minden egyenlő. Nincs sem fájdalom, sem halál nincs itt, itt vége a halálnak, mert a halál csak az élőkön zsarnokol, de a halottak, kik már a halálon átestek a halálon uralkodnak és élnek örök életét.

„Hagyott maga után egy özvegyet Péter Karolinát, kivel 11 esztendeig élt, és 4 $\frac{1}{2}$ esztendő leányt, viszont Károlinát.

Özvegy nő és árva leány — ez a nevezet a ti állapotok sanyarát, még ha gazdagok volnátok is, eléggé kifejezi, de, minthogy attól távol vagytok, annál szomorubbann hangzik nevetek.

Bucszuk az özvegytől, az árvától, sógorasszonyaitól, barátaiktól, komáitól és ezek családjaitól, valamint az egész gyülekezettől és különösen a becsületes esizmadiatársaságtól. (Errekövetkezik egy kis erkölcsi intelem.) Végre:

Te pedig Hatházi Zsigmond, kinek, míg itt voltál, nem volt háza a földön, most örökös háza van testednek a földben, lelkedben pedig hajléka ott fenn, hol, mondta Jézus: Az én Atyámnak házában sok hajlékok vannak; Egy boldog az üdvözültek seregében! Elmondám.

Közli Bodó Adám.

Kisebb közlemények.

Az első bucsu.

— Bőö. —

Tudjuk, hogy az ugynevezett „szentföld“ egyik végső kiszögellésében fekszik a kis Bőö falva, hol tavasz jöttén, Szent Adalbert napjára esik vidékünkön az első bucsu.

Ez évben már előre gyönyörű idő várta a szent napot s e reggelen is a fellegtelen égbolton kelt fel a nap. Minden élt, virult és szép jövőt ígért az illatos mezőn s így a mostoha fél folytán elkinzott szegény földművesnek ideje és kedve volt megünnepelni e nevezetes napot mely nem csak a vi-

dékre terjeszti ki áldásos hatását, hanem hazánk multjában is mint történelmi nevezetesség foglal helyet.

Hisz e parányi Isten háza azon szent Adalbert püspök tiszteletére van felszentelve, ki megkeresztelvén Szent István nagy királyunkat a legelső között terjesztette hazánkban a világhosszút, az üdvözítő hitet, mely 19 századon keresztül hű kísérője, áldása volt a magyar nemzetnek.

Ez évben a kis falu virágpompával fogadta idegen vendégeit. Nem volt fa, bokor és zöld pázsint, mely ne vette volna fel ünneplő köntössét. Egy gyönyörű virágos kerthöz volt hasonló az egész, mely tarka pompájával egészen elragadta az örökszép természetben gyönyörködni tudó ember lelkét. Ünnepe volt utczán és házakban, sőt kiinn a mezőn is szünetelt a munka, holott e községnek fele más hitet vall. Ma mindannyi jó kereszténynek állott be s apraja-nagyja eljött az Ur házába, hogy lássa közszeregetben álló főesperestünket az oltár előtt s hallja a gyönyörű szónoklatairól híres Bordeaux Olivért hirdetni az Ur igéjét a szöszékből.

A legnagyobb munkaidő lévén csak szörványosan jöhettek el a szomszéd falusiak csupán az ernyecek kísérték szeretett plebánusukat processióval. Azonban gyültek össze mégis annyian, hogy szinte félni lehetett, nehogy az összeropedezett rozoga templom oldala egyszer csak indulásra készen álljon.

Nem indult, megálta helyét emberül, hogy tanuja legyen (remélhetőleg ilyen állapotban utoljára) a lélekemelő ünnepevények, mely e nagy napon e kised helyen lefolyt.

A misét Csiki Péter főesperest ur szolgáltatta hat lelkes segédletével s fénypontját az képezte, midőn egy eltévelyedett bárányt fogadott be az Ur igazhívói közé. Ez Bőöben különben nem ritka eset, mióta ezen igazán buzgó s kötelességet odaadással teljesítő lelkes vezető az egyház ügyeit. Az igaz szó, a jó példa sohasem téveszti el hatását. Most látjuk azt, a mit eddig nem, hogy a nép megtartja ünnepeit, buzgón járja az Ur házat és vallási kötelességét minden időben teljesíti. És ez nagy szó a mai laza erkölcsi világban, hol hit, kötelesség, adott szó maholnap nem számít semmit, az elfajult erkölcsök elnyomják a lelkiismeret feltörő szavát.

Senkinek sines akkora hatása a nép lelkületére, mint egy lelkesnek; ő tartja a nép jövőjét, jólétét kezében s ő tőle függ, hogy sülyedjen tovább vagy kiemelkedjen a posványból, melyből a korszellem miázmái vezették.

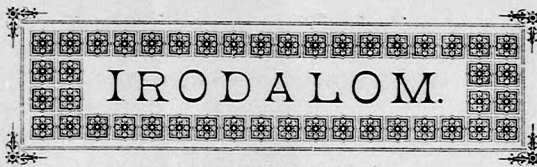
Egy buzgón végzett isteni szolgálat, egy jó szónoklat többet teszen ezer törvénynél.

Ime most is mily ábitattal hallgatja a nép a szónokot s mily lelkesedés gyúl az egyszerű, munkától durva arczokon, midőn felfejti előttük a templom védszentjének hazánk történelmével oly nevezetes összefüggését. Sok szellemmel, emelkedett hangon volt előadva e szónoklat s mégis azon a hangon, melyet ur és paraszt megért s mely úgy oda szól a szívekhez, és nem távozik egykönnyen onnan.

Kimondhatatlan örömmel jöttem haza e szép ünnepegyről, mert láttam újra embereket, kik hiven teljesítik nehez köteleiket s láttam a népet jobbnak, mint ahogy ellenégei hirdetni szeretnék.

Harmath Lujza.

KÖNYVISMERTETÉS.

„Katholikus szertartástan“ középiskolák használatára írta Pokorny Emanuel főgymn. hittanár. A biboros herczegprimás jóváhagyásával. Több fametszeti ábrával. 4°. 128 l. Ára 80 kr. Budapest, 1890. Eggenberger-féle könyvker. kiadása.

Régi és szerintem indokolt panasz, hogy a középiskolai hittani könyvek nem felelnek meg céljuknak. S ezen panasz kiválóan a használatni szokott „Szertartástanra“ szól. Így pl. a gymnasiumunkban is tankönyv gyanánt szereplő Supka Márton-féle szertartástan, mely mellesleg legyen megjegyezve „elemi iskolák számára“ van írva, — oly gyarló, hogy esodálokonom kell, hogyan türhették meg eddig középiskoláinkban. Igaz ugyan, hogy sokratikus v. kathektikus módszere ajánlatos külsőbe burkolja, de az ezen külső kéreg alatti mag kevés vagy semmi gyümölcsöt sem hoz. Tapasztalatból mondom. — A fentjelzett mű tehát valóság-gal hiányt kíván pótolni. S ép ezért örömmel kell üdvözöl-nünk. A „Bevezetés“ röviden és alaposan a „külső isteni tiszteletről“ s „a szertartástan fogalma és felosztásáról“ szól. Maga a mű 3 szakaszra van osztva. „A szent helyek és egyházi készletek“, — „az isteni tisztelet szent eszelekményei“ és „a szent idők“ ezek. Mindenik szakasz ismét fejezetekre s ezek ismét ezikkelyekre vannak osztva. A mű felosztása tehát egészen helyes és praktikus. Mindent felölel, a mit szt. hitünk szertartásairól egy kathol. ifjunak tudni kell, sőt — s ez egy kis hiba per excessum — sokkal is többet foglal magában.

Vannak olyas magyarázatok a műben, a melyek a theolo-gián vannak helyén s így egy a középiskolai ifjuság szá-mára írott tankönyben bátran mellőzhetők lettek volna, anél-kül, hogy a t. szerző tudományos készültségén, vagy a mű becsén csorbát ejtettek volna. Node a mai tankönyvirok ab-ban a hibában leledznek, egytől-egyig encyklo-paediát nyomnak az ifjuság kezébe. Pedig elvünk: non multa, sed multum. —

A mű irálya egyszerű és vonzó. Az eszmemenet logikus, a kifejezések mindenütt találóak, a definitiok korrektek. Épen ifjuság számára való tankönyv, melyből tudományt és stílust egyaránt tanulhat.

A művet díszítő ábrák nagyon helyesen vannak kisse-melve; helyes szemléltető eszközök, melyek nagyban hozzá-járulnak egyes dolgok könnyebb átértéséhez. — A kiállítás esimos s a mű ára aránylag csekély.

Melegen ajánljuk hittanáraink figyelmébe. Supka M. tankönyvének helyét méltóan pótolja.

Még csak nekány szót. A t. szerző az „Előszóban“ elmondja és indokolja, hogy művét miért írta, hogy kívánja használatni stb. Bővebb reflexiókat ezuttal mellőzve, csak azt jegyzem meg, hogy a jelen mű középiskoláink II. oszt. ifjuságának nehéz, tekintve egy II. oszt. képzettségét, fel-fogási képességét és a rengeteg tananyagot, melylyel véres

izzadással kinlódnia kell. Hanem pl. egy új hittani-tanterv elkészítése alkalmával — szerény nézetünk szerint a gymna-sium IV. osztályába volna alkalmas. Ezen osztály tanulói meg-tanulhatják s mi a fő — teljesen át is érhetik. —

Ez csak egyéni vélemény kíván lenni, nem octroyáлом senkire. Magát a művetismételten a legmelegebben ajánljuk.
Z.

— **Főhívás** Pázmány Péter összes irodalmi művei-nek a budapesti királyi magyar Tudomány egyetem hittudo-mányi kara által eszközöndő teljes kiadása érdekében. Páz-mány Péter, az egyszerű szerzetesből lett bíbros érsek, nemzeti művelődésünk történetének bizonyára egyik legkiválóbb alakja. És ezt a minden oldalról elismert kiválóságot nem-csak országos, egyházi és kulturális alkotásaival, hanem kül-lönösen irodalmi működésével szerezte meg és biztosította nevének nemzete hálás emlékezetében. Mig azonban nagy alkotásait egyre nagyobbodva, fejlődve találják a haladó szá-zadok: addig irodalmi műveinek egy része maig kiadatlan maradt, és a többi is már régóta szinte hozzáférhetlenné lett azon csekély számú példányokban, melyek egyes könyv-tárak és gyűjtemények féltékenyen őrzött kincsét képezik; s így az a mélyen járó hatás, melyet az ő minden ízében a magyar szelleme különösen nemzeti nyelvünk irodalmi fejlő-désére gyakorolt vala, korán erejét veszette.

A baha nagy fiához méltó emlék, de egyszersmind nemze-ti nyelvünk szerencsés fejlesztésére hatalmas eszköz lenne tehát Pázmány Péter összes irodalmi műveinek teljes kiadása. A budapesti k. m. tud.-egyetem tanácsa azonban, mely e ki-adás ügyével ismételten foglalkozott, mindezen tekintetek mellett még az egyetem örök érdemű alapítója iránti hálá-ját is véte leróhatni e vállalkozással; s miután a nm. vál-lás- és közoktatástügyi m. kir. ministerium següni kész haj-landóságáról is megbizonyosodott, elhatározta a kiadás esz-közlését s egyszersmind annak előkészítése- és kivitelével az alulirt hittudományi kart bizta meg. Az volt a szándék, hogy e nagyszabású vállalat a k. m. tud.-egyetem alapításának har-madfél százados évfordulója alkalmából induljon meg: de az előmunkálatok s a magas ministerium részéről az egyetemi nyomda által nyújtandó segítség körül folyt tárgyalások huzamosb időt kívántak és így az alulirt hittud. kar csak most van azon megtisztelő helyzetben, hogy főhívásával a nemzeti művelődésünk nagy mozzanatait méltányolni tudó közönséghez fordulhat.

Nem akarunk senkit megsérteni azzal, hogy előtte Páz-mány művei kiadásának a kath. egyházi vonatkozások kö-rén messze túlterjedő általános nemzeti jelentőségét fejte-gessük; az sem szorul bizonygatásra, hogy e nagyterjedelmű és költséges vállalat, a mint megérdemli, ép úgy rá is szo-rul a támogatásra, melyet nemzeti közmuvelődésünk érdeke-inek hivatott öre, a magas ministerium tényleg kilátásba is helyezett. Egyszerűen csak elmondjuk tehát, hogy e nélkül-özhetetlen támogatás kikötött föltétele a teljes kiadásra legalább kétszáz megrendelőnek előleges jelentkezése; — hogy kedvező esetre az egész vállalat, hozzá méltó nyomdai kiállításban, összesen 14 kötetre van tervezve, külön 6 köte-tes sorozatban a latin és ismét külön 8 kötetes sorozatban a magyar művek; — s hogy mindenik sorozatból éven-kint egy-egy 40—50 ives kötet kiadása terveztetik. —

A megrendelés egyik vagy másik sorozatra külön, vagy mindenikre együtt történhetik, de mindenesetre a megrendelt sorozat összes kötetének átvételére kötelez. Az egyes kötetek ára az előleges megrendelők számára mindkét sorozatban öt forint, mely összeg mindenkor a kötet megküldése alkalmával postai utánvétellel szedetik be. Az előleges megrendelők kielégítése után fennmaradó példányok csak könyvtársági uton — s ehhez képest fölemelt árért — lesznek megszerezhetők.

Mind ezek után bizodalommal fordulunk hazánk magas gondolkodású közönségéhez kérve, hogy a kellő számú megrendelések előleges bejelentése által a kívánt föltételt betöltvén, ez épp oly kegyeletes, mint nemzeti irodalmunkra sok hasznu vállalat megindítását előmozdítani sziveskedjék.

A megrendelő nyilatkozatokat ezen czím alatt: „A kir. magy. tudomány-egyetemen a hittudományi kar dékáni hivatalának — Budapest — legkésőbb f. évi június 10-ig kérjük beküldetni.

Kelt Budapesten, a k. m. tudomány-egyetem hittudományi karának 1890. márczius hó 26-án tartott értekezletén.

— Megjelent és beküldetett: „**Borromaeus**“ kath. hittudományi havi folyóirat. IV. évf. 6. füzet. Szerkeszti és kiadja Horváth L. Győr. Ára egész évre 4 forint. —

— „**Havi Közlöny**“ az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. XIII. évf. 4. füzet. Szerkeszti Tokody Ö. és Patzner I. Temesvár. Ára egész évre 4 forint. —

— „**Armenia**“ magyar-örmény havi szemle. IV. évf. 5. füzet. Szerkeszti és kiadja Szongott Kr. Szamosújvár. Ára egész évre 4 forint. —

— A „**Népnevelő**“ kiadóhivatala (Budapest VI. Érsek-utca 2. sz.) Zámolyi v. Mihályinak, jönevü paedagogiai íróknak „A sátoros ezigány“ cz. humorisztikus néprajzára hirdet előfizetést. A felhívás szerint a mű nagyon érdekesnek ígérkezik, mely 8000 nyelvi terjedelemben folyó hó elején jelenik meg. Ára bérmentes külfölddel 1 forint. A „Népnevelő“ előfizetői és a tanítók 70 krért kaphják bérmentve. Ajánljuk t. olvasóink szives figyelmébe és pártfogásába. —

— „**Jézus szentséges Szívének hírnöke**“ és „**Szűz Mária virágos kertje**“. 1890. 5. füzet. Szerkeszti Tóth M. S. J. Kaloosa. Ára együttesen megrendelve egész évre 2 forint 30 kr.

— „**Magyar tanítóképző**“ a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének közlönye. V évf. 4. füzet. Szerkeszti Nagy László, Budapest. Ára egész évre 4 forint.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Hálaköszönet.** Rác Mózés korondi nyugalmazott kántor-tanító igen szép sorokban mond lapunk utján hálás köszönetet kegyelmes Püspök Urunk ö Nagyméltóságának, hogy őt, — a ki csupán csak 115 forinttal van nyugdíjazva, a szegény papok és kántorok alapjából 15 forint segélyben kegyeskedett részesíteni.

— **A esiksomlyói róm. kath. tanítóképződében** a folyó évi képesítő vizsgálatok írásbeliből június 16-án, szóbeliből június 21-én kezdődőleg tartatnak. Jelent-

kezni május 26-ik napjáig kell. Azok a jelentkezők, kik itt végeztek, csatolják jelentkezésükhöz szolgálati és erkölcsi bizonyítványukat; a kik nem itt végeztek, azok ezen kívül még keresztlevelet s végzett tanulmányaikat kitüntető okirataikat. Csik-Somlyón, 1890. április 29-én. Földes József, igazgató.

Öszinte szó!

Lapunk jelen és következő számaival postai utalványlapot küldünk mindazon t. társulati tagoknak és előfizetőknek, kik a jelen évről, vagy éppen a megelőző évekről is hátralékban vannak. Tisztelettel kérjük az urakat ezen lapokat, melyeken mindenkinek tartozása pontosan és részletesen feltüntetve van, igénybe venni; s erre kérjük annál inkább, mert az összes hátralék **1200 forint** tesz ki; már pedig egy ily szörnyű hátralékkal kiadni még a nagy lelkü Maecenás valóban fejedelmi bőkezűsége mellett sem lehet.

Egyébiránt tájékozásul megjegyezzük a következőket:

1) Mindazon előfizetőknek, kik folyó hó 31-ig az utalványlapon jelzett tartozást **egészen** törleszteni nem fogják, a hátralék behajtására a törvény útját fogjuk igénybe venni.

2) A t. társulati tagokkal szemben pedig, kik az utalványlapon jelzett tagdíj-hátralékaikat ugyan e hó 31-ig **egészen** törleszteni nem fogják az alapszabályok 7. §-ében biztosított jogunkkal **mulhatlanul** élni fogunk.

3) Ha tévedésből, mit, tekintve a kiváló gondot, melylyel ezen ügyet végeztük, nem igen képzelünk, oly tag vagy előfizető is kapott volna utalványlapot, a ki talán kötelezettségének eleget tett, ne sajnálja a legrovi lebb időn bennünket erről levelezőlapon fölvilágosítani; utóvégre errare humanum est.

A választmány meghagyásából

a pénztár kezeli.

Szerkesztői üzenetek.

— **B. J. Gyergyó.** Az időtől oly távol esvén azon dologról most már nem közölhetünk semmit, azért ne is tessék küldeni a folytatást. Különbösen is nem a mi céljainknak megfelelőleg látszik összeállitva lenni.

— **Ny. K. Gyergyó.** Megkaptuk és majd referálni fogunk róla.

Pénztári üzenet.

Nt. S. E. Deés-Aknán. A lap küldése Ntdőséged 1888 okt. 17-én és folvó ápril 18-án kelt becses levelei szerint fog történi és a pénzügyi visznya is aszerint fog rendeztetni.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ISTVAN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDON, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyc. nyomdában Gyulafehérvárt.